

VEILEDNING OM SAKSBEHANDLINGSREGLENE I FORVALTNINGSLOVEN OG STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN § 7

A. INNHOLDSFORTEGNELSE

1. Inhabilitet
2. Advokat eller annen fullmektig
3. Alminnelige regler for saksbehandlingen
 - 3.1. Alminnelig veiledningsplikt
 - 3.2. Saksbehandlingstid
 - 3.3. Foreløpig svar
 - 3.4. Muntlig konferanser – samtaler med tilsatte, nedtegning av opplysninger
 - 3.5. Forhåndsvarsel
 - 3.6. Utrednings- og informasjonsplikt
 - 3.7. Partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter
 - 3.8. Innskrenket adgang til visse slags opplysninger
 - 3.9. Gjennomsyn og utlån av sakens dokumenter
 - 3.10. Klage over avslag om å få gjøre seg kjent med et dokument
4. Om vedtaket
 - 4.1. Formene for vedtaket
 - 4.2. Begrunnelse av vedtak
 - 4.3. Begrunnelsens innhold
 - 4.4. Underretning om vedtaket
5. Klage og omgjøring
 - 5.1. Klageadgang og klageinstans
 - 5.2. Klagefrist
 - 5.3. Klage som er for sent fremsatt
 - 5.4. Klagens adressat, form og innhold
 - 5.5. Saksforberedelsen i klagesak
 - 5.6. Klageinstansens kompetanse
 - 5.7. Iverksettelse av vedtak. Oppsettende virkning av klage
6. Omgjøring av vedtak av eget tiltak uten at det er påklaget.
7. Sakskostnader
8. Virkningen av feil i saksbehandlingen
9. Taushetsplikt

B. INNLEDENDE BESTEMMELSER

Forvaltningsloven og lov om gjennomføring av straff er referert i kursiv i begynnelsen av hvert punkt. Forklaring følger under i vanlig skrift. Forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven gjelder ved eventuelle uklarheter.

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven) gjelder med de unntak som er nevnt i straffegjennomføringsloven § 7. Dette rundskrivet utgis som en veiledning til gjeldende rett.

Saksbehandlingsreglene gjelder saker om domfelte og innsatte og ellers andre personer som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder (jfr forvaltningsloven § 2, 1. ledd e). Med domfelte menes personer som er idømt fengselsstraff eller bøtstraff, strafferettslige særreaksjoner eller samfunnsstraff. For personundersøkelser gjelder egne regler gitt med hjemmel i straffeprosessloven § 161.

Reglene gjelder alle saker som behandles med hjemmel i lov om gjennomføring av straff eller forskriften til loven. Bestemmelsene i punkt 3.5 – 7 her gjelder imidlertid kun enkeltvedtak. Med enkeltvedtak menes vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer, for eksempel vedtak om å innvilge eller avslå søknader, ilegge reaksjon på brudd, overføring til annet fengsel, m.v. Bestemmelsene omfatter ikke administrative avgjørelser som er nødvendige for å gjennomføre daglige rutiner, for eksempel om visitasjonshyppighet, innlåsing m.v. Det samme gjelder alminnelige husordensregler eller regler for samvær mellom de innsatte, regler om kosthold, matutdeling, orden og hygiene, arbeid, fritidsaktiviteter, kulturvirksomhet m.v.

Der begrepet nivå brukes, vises til lov om gjennomføring av straff § 5 som omhandler kriminalomsorgens organisatoriske inndeling i lokalt nivå, regionalt nivå og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Organisasjonsoppbyggingen internt i det enkelte fengsel/friomsorgskontor/den enkelte region eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning omfattes ikke.

1. INHABILITET

Forvaltningsloven § 6 (habilitetskrav):

En offentlig tjenestemann er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak

- *a) når han selv er part i saken;*
- *b) når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken;*
- *c) når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part;*
- *d) når han er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte;*
- *e) når han leder eller har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for, et selskap som er part i saken og ikke helt ut eies av stat eller kommune, eller en forening, sparebank eller stiftelse som er part i saken.*

Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.

Er den overordnede tjenestemann ugild, kan avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan.

Ugildhetsreglene får ikke anvendelse dersom det er åpenbart at tjenestemannens tilknytning til saken eller partene ikke vil kunne påvirke hans standpunkt og verken offentlige eller private interesser tilsier at han viker sete.

Rekkevidden av annet og fjerde ledd kan fastlegges nærmere ved forskrifter som gis av Kongen.

Retningslinjer:

Tilsatte og andre som utfører arbeid for Kriminalomsorgen er uten videre inhabile når de er i nær slekt med domfelte eller innsatte eller når de på annen måte har et tilknytningsforhold til vedkommende som nevnt i forvaltningsloven § 6, 1. ledd.

Tilsatte og andre som utfører arbeid for Kriminalomsorgen er også inhabile når andre særlige forhold foreligger som gir grunn til å frykte at domfelte eller innsatte uten saklig grunn kan bli begunstiget eller ufordelaktig behandlet. Blant annet skal det legges vekt på om den tilsatte eller noen som står henne nær har en egeninteresse i at resultatet av saken går i en bestemt retning eller om inhabilitetsinnsigelse er reist av en part (part er definert over i punkt B, 3. avsnitt). Særlige forhold kan være personlig tilknytning mellom den tilsatte eller noen som står henne eller parten nær, for eksempel samboerskap, nære personlige vennskap, klare motsetningsforhold m.v. Tilsvarende kan gjelde annen særlig interessetilknytning, for eksempel av økonomisk eller forretningsmessig karakter.

Selv om det ikke er grunn til å frykte at den tilsatte vil la seg påvirke av utenforliggende hensyn, er hun inhabil dersom det foreligger omstendigheter som kan bidra til å svekke den alminnelige tillit til hennes upartiskhet.

En tilsatt bør ikke behandle saker fra et fengsel, friomsorgskontor eller nivå hvor hun tidligere har arbeidet før det har gått 6 måneder etter tiltredelsen ved det nye tjenestested. En tilsatt bør under enhver omstendighet ikke behandle en sak som hun tidligere har behandlet i et annet fengsel eller på et annet nivå.

En tilsatt avgjør selv om hun er inhabil. Hun kan forelegge spørsmålet for sin nærmeste overordnede dersom hun finner grunn til det. Dette bør alltid gjøres når en part krever det og det kan skje uten vesentlig tidsspille.

Er en tilsatt i overordnet stilling inhabil, gjelder det samme for en tilsatt i en direkte underordnet stilling innen samme nivå.

2. ADVOKAT ELLER ANNEN FULLMEKTIG

Forvaltningsloven § 12 (advokat eller annen fullmektig):

En part har rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig på alle trinn av saksbehandlingen.

Som fullmektig kan brukes enhver myndig person eller en organisasjon som vedkommende er medlem av. Forvaltningsorganet kan likevel tilbakevise den som uten å være advokat, søker erverv ved å opptre for andre i forvaltningssaker, men ikke i saker der vedkommende har rett til å yte retts hjelp etter domstolloven § 218. Tjenestemann tilsatt ved forvaltningsorgan innenfor det forvaltningsområde som saken hører under, kan ikke opptre som fullmektig.

Alle henvendelser i en sak kan gjøres ved fullmektig, og parten har rett til å ha med seg fullmektig når han møter personlig for forvaltningsorganet. Alle meddelelser og henvendelser fra forvaltningsorganet skal skje til partens fullmektig for så vidt forholdet dekkes av fullmakten. Når det finnes hensiktsmessig, kan parten også underrettes direkte. Parten kan kreve å bli underrettet ved siden av eller i stedet for fullmektigen.

Fullmektig som ikke er advokat, skal legge frem skriftlig fullmakt. Advokat behøver ikke å legge frem skriftlig fullmakt, med mindre forvaltningsorganet finner grunn til å kreve det.

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav a:

Domfelte, innsatte eller tilsatte i kriminalomsorgen kan ikke være fullmektig for en person som er under straffgjennomføring eller innsatt etter denne loven.

Retningslinjer:

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav a, begrenser partenes muligheter for valg av fullmektig i forhold til forvaltningsloven § 12.

Domfelte, innsatte eller tilsatte i kriminalomsorgen kan etter denne bestemmelsen ikke opptre som fullmektig.

Domfelte eller innsatte har rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig på alle trinn av saksbehandlingen. Forutsatt at det ikke vil bidra til å forsinke saksbehandlingen skal kriminalomsorgen, når forholdene tilsier det, sørge for at domfelte eller innsatte gis anledning til å ta kontakt med sin fullmektig.

Kontrolltiltak for å avdekke bruk av rusmidler, utelukkelse fra fellesskapet eller overføring mellom gjennomføringsformer som forebyggende tiltak m.v., kan normalt ikke kreves utsatt i påvente av kontakt med fullmektig.

Kriminalomsorgen kan avvise den som uten å være advokat tar seg betalt for å opptre som fullmektig. Representanter for spesielle rettshjelpiltak som i henhold til domstoloven § 218 har fått tillatelse til å yte rettshjelp kan likevel ikke avvises. Studentenes rettshjelpiltak ved de enkelte universiteter har for tiden slik tillatelse.

Fullmektig som ikke er advokat skal legge frem skriftlig fullmakt.

Dersom det ikke bidrar til å forsinke saksbehandlingen, har parten rett til å ha med seg fullmektig når han møter til samtale med tilsatt i kriminalomsorgen i forbindelse med behandlingen av en konkret sak, jf punkt 3.4.

Henvendelser og meddelelser i sakens anledning skal skje til fullmektigen samtidig med at domfelte eller innsatte underrettes. Underretning skjer ved at fullmektigen oversendes gjenpart av det aktuelle dokument.

3. ALMINNELIGE REGLER FOR SAKSBEHANDLINGEN

(Forvaltningsloven kapittel III)

3.1 Alminnelig veiledningsplikt.

Forvaltningsloven § 11 (veiledningsplikt):

Forvaltningsorganene har innenfor sitt sakområde en alminnelig veiledningsplikt. Formålet med veiledningen skal være å gi parter og andre interesserte adgang til å vareta sitt tarv i bestemte saker på best mulig måte. Omfanget av veiledningen må likevel tilpasses det enkelte forvaltningsorgans situasjon og kapasitet til å påta seg slik virksomhet.

Forvaltningsorganer som behandler saker med en eller flere private parter, skal av eget tiltak vurdere partenes behov for veiledning. Etter forespørsel fra en part og ellers når sakens art eller partens forhold gir grunn til det, skal forvaltningsorganet gi veiledning om:

- a) gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på vedkommende sakområde, og

- *b) regler for saksbehandlingen, særlig om parters rettigheter og plikter etter forvaltningsloven. Om mulig bør forvaltningsorganet også peke på omstendigheter som i det konkrete tilfellet særlig kan få betydning for resultatet.*

Uavhengig av om sak pågår, plikter forvaltningsorganet innen sitt sakområde å gi veiledning som nevnt i annet ledd til en person som spør om sine rettigheter og plikter i et konkret forhold som har aktuell interesse for ham.

Dersom noen henvender seg til urette myndighet, skal det forvaltningsorgan som mottar henvendelsen, om mulig vise vedkommende til rett organ. Inneholder en henvendelse til et forvaltningsorgan feil, misforståelser, unøyaktigheter eller andre mangler som avsenderen bør rette, skal organet om nødvendig gi beskjed om dette. Organet bør samtidig gi frist til å rette opp mangelen og eventuelt gi veiledning om hvordan dette kan gjøres.

Kongen kan gi nærmere bestemmelse om utstrekningen av veiledningsplikten og om den måten veiledningen skal ytes på.

Retningslinjer:

Kriminalomsorgen har alminnelig veiledningsplikt i forhold til de saker den behandler. Veiledningsplikten gjelder overfor domfelte og innsatte samt andre interesserte, for eksempel besøkende eller pårørende, som spør om sine rettigheter og plikter i konkrete saker som har aktuell interesse for dem.

Veiledning gis av det nivå som mottar henvendelsen, dersom det er mest hensiktsmessig.

Henvendelser som fremsettes for uriktig myndighet skal, om mulig, vises til rett organ. Skriftlige henvendelser skal oversendes direkte samtidig som avsenderen underrettes. Dersom det er vanskelig å finne frem til rett myndighet kan henvendelsen returneres. Det samme gjelder dersom det er grunn til å tro at avsenderen ikke ønsker henvendelsen viderefremmet.

Omfanget av veiledningen må for øvrig tilpasses kriminalomsorgens kapasitet og veies opp mot sakens art og vanskelighetsgrad samt vedkommendes egne kunnskaper og muligheter for å ivareta sine interesser. Part i forvaltningssak som har spesielt behov for veiledning skal prioriteres. En særlig veiledningsplikt gjelder i forhold til utenlandske innsatte.

Etter forespørsel og ellers når sakens art eller domfeltes eller innsattes forhold gir grunn til det, skal kriminalomsorgen gi orientering om følgende:

- a) Lov om gjennomføring av straff og forskriftene til loven samt rundskriv som gir nærmere retningslinjer om behandlingen av domfelte eller innsatte.
- b) Rutiner og praksis i forbindelse med straffegjennomføringen og forhold for øvrig som kan ha betydning for parten.
- c) Saksbehandlingsreglene, herunder retten til innsyn i sakens dokumenter.

Lov om gjennomføring av straff og forskriftene til loven samt aktuelle rundskriv skal være tilgjengelige i det enkelte fengsel og friomsorgskontor.

Dersom det er behov for det bør kriminalomsorgen gi domfelte eller innsatte hjelp til å utarbeide søknader, klager eller andre dokumenter. Domfelte eller innsatte bør om mulig gjøres oppmerksom på opplysninger som er av betydning for avgjørelsen av saken og om forhold som krever nærmere dokumentasjon.

Inneholder en henvendelse feil eller mangler bør kriminalomsorgen gjøre oppmerksom på dette slik at mangler kan avhjelpes.

Utenlandske domfelte eller innsatte skal gjøres oppmerksom på sin rett til å kontakte sin ambassade/konsulat.

Når sakens art og forholdene tilsier det bør kriminalomsorgen gjøre oppmerksom på adgangen til å få tilkjent dekning for saksomkostninger etter forvaltningsloven § 36.

3.2 Saksbehandlingstid.

Forvaltningsloven § 11 a (saksbehandlingstid):

Forvaltningsorganet skal forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold. Dersom det må ventes at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse kan besvares, skal det forvaltningsorganet som mottok henvendelsen, snarest mulig gi et foreløpig svar. I svaret skal det gjøres rede for grunnen til at henvendelsen ikke kan behandles tidligere, og såvidt mulig angis når svar kan ventes. Foreløpig svar kan unnlates dersom det må anses som åpenbart unødvendig.

I saker som gjelder enkeltvedtak, skal det gis foreløpig svar etter annet ledd dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt.

Retningslinjer:

Kriminalomsorgen skal forberede og avgjøre saken så raskt som praktisk mulig.

Det skal foretas en løpende prioritering ut fra sakens art og vanskelighetsgrad samt hvor viktig den er for domfelte eller innsatte.

Saker som haster skal prioriteres, for eksempel hvor det er kort tid igjen til løslatelse og partens eller det offentliges interesse i saken tilsier at en avgjørelse foreligger før dette tidspunkt.

For øvrig bør henvendelser behandles i den rekkefølge de mottas.

3.3. Foreløpig svar

Forvaltningsloven § 11 a (foreløpig svar):

Se over.

Retningslinjer:

Foreløpig svar skal gis dersom henvendelsen ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt.

Svaret skal gis av det nivå som mottar henvendelsen. Henvendelse som er feilsendt og som er oversendt riktig organ i samsvar med punkt 3.1. ovenfor besvares av det organ som endelig mottar henvendelsen til behandling.

Foreløpig svar skal gjøre rede for grunnen til at henvendelsen ikke kan besvares tidligere, for eksempel at kriminalomsorgen har stor arbeidsbyrde eller at saken må forelegges annet organ til uttalelse. Skal saken behandles i mer enn ett nivå, bør det gjøres rede for saksgangen og hvilket nivå som skal treffe avgjørelse i saken.

Det skal så vidt mulig angis når svar kan ventes, eventuelt kan gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tilsvarende saker angis. Dersom det viser seg at saksbehandlingstiden går ut over det angitte, bør parten orienteres om dette.

Kriminalomsorgen avgjør selv på hvilken måte foreløpig svar skal gis. Svar kan gis ved standardblankett for dette formål. Dersom det er mest praktisk, kan foreløpig svar gis muntlig.

3.4. Muntlige konferanser - samtaler med tilsatte, nedtegning av opplysninger.

Forvaltningsloven § 11 c (muntlige konferanser og nedtegning av opplysninger):

I den utstrekning en forsvarlig utførelse av tjenesten tillater det, skal en part som har saklig grunn for det, gis adgang til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken.

Bli det ved muntlige forhandlinger, konferanser eller telefonsamtaler av en part gitt nye opplysninger eller anførsler av betydning for avgjørelsen av saken, skal de såvidt mulig nedtegnes eller protokolleres. Det samme gjelder iakttagelser tjenestemannen gjør ved befaring m.m.

Retningslinjer:

Domfelte eller innsatte som har saklig grunn for det skal gis adgang til å snakke med en tilsatt ved det nivå som behandler saken. Retten til samtale gjelder til den tid og i det omfang som forsvarlig saksbehandling tilsier.

Samtale kan eventuelt skje pr telefon.

Domfelte eller innsatte kan henvises til å gi en skriftlig redegjørelse dersom dette er mest hensiktsmessig og samtale ikke er nødvendig av hensyn til sakens opplysning.

Retten til samtale gir ikke parten krav på kontakt med en bestemt tilsatt i kriminalomsorgen

Blir det ved muntlige forhandlinger, møter eller telefonsamtaler gitt nye opplysninger av betydning for avgjørelsen, skal de så vidt mulig nedtegnes eller protokolleres.

Når en sak behandles på mer enn ett nivå, bør eventuelle nye opplysninger som gjøres kjent for vedtaksorganet også forelegges for det nivå som avgir innstilling slik at innstillingsmyndigheten gis anledning til å avgi uttalelse før vedtak treffes, jfr. punkt 3.6

3.5. Forhåndsvarsel.

Forvaltningsloven § 16 (forhåndsvarsling):

Part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, skal varsles før vedtak treffes og gis høve til å uttale seg innen en nærmere angitt frist. Dersom en mindreårig over 14 år er part i saken og blir representert av foreldre eller verge, skal dette også gjelde den mindreårige selv. Fristen løper fra den dag varslet er avsendt, når ikke annet uttrykkelig er sagt.

Forhåndsvarslet skal gjøre greie for hva saken gjelder og ellers inneholde det som anses påkrevd for at parten på forsvarlig måte kan vareta sitt tarv. I regelen gis forhåndsvarsel skriftlig. Er det særlig byrdefullt å gi skriftlig underretning eller haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte.

Forhåndsvarsling kan unnlates dersom:

- *a) slik varsling ikke er praktisk mulig eller vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres,*
- *b) parten ikke har kjent adresse og ettersporing av ham vil kreve mer tid eller arbeid enn rimelig i forhold til partens interesser og til betydningen av varslet,*
- *c) vedkommende part allerede på annen måte har fått kjennskap til at vedtak skal treffes og har hatt rimelig foranledning og tid til å uttale seg, eller varsel av andre grunner må anses åpenbart unødvendig.*

Retningslinjer:

Domfelte eller innsatte skal varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg. Dersom parten har advokat eller annen fullmektig skal også fullmektigen varsles.

Forhåndsvarsel gis av det nivå som behandler saken.

Forhåndsvarsel gis som hovedregel skriftlig. Varsel kan likevel gis muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig.

Ved fastsettelse av frist for å avgi uttalelse skal det ses hen til sakens art, hvor vanskelig den er og hvor mye den haster. Dersom forholdene tilsier det bør parten gis anledning til å innhente nødvendige opplysninger og dokumentasjon, eventuelt ta kontakt med sin fullmektig.

Frist for å avgi uttalelse løper fra det tidspunkt varsel er avgitt/brevet er poststempelt. Dersom det anses hensiktsmessig kan fristen for å avgi uttalelse angis som en bestemt dato for når uttalelse må være mottatt av kriminalomsorgen.

Forhåndsvarslet skal redegjøre for den konkrete sak vedtaket gjelder og opplyse om at domfelte eller innsatte har rett til å uttale seg om saken. Når sakens art eller forholdene ellers gir grunn til det, bør parten gjøres kjent med sin rett til dokumentinnsyn, jfr punkt 3.7. Kopi av eventuelle dokumenter som foreligger og som domfelte eller innsatte har krav på å gjøre seg kjent med kan gis ham samtidig med forhåndsvarslet dersom det anses hensiktsmessig.

Unntak fra varslingsplikten:

Forhåndsvarsel kan unnlates når:

- a) domfelte eller innsatte har fått rimelig tid og anledning til å uttale seg eller når vedkommende allerede har uttalt seg, for eksempel ved selv å fremme søknad, (permisjon, overføring mellom gjennomføringsformer, frigang, straffavbrudd, løslatelse e.l.).
- b) varsling ikke er praktisk mulig, for eksempel fordi domfelte ikke har kjent oppholdssted eller fordi vedtaket må settes i verk straks, jfr lov om gjennomføring av straff §§ 37 (forebyggende tiltak) eller 38 (tvangsmidler).
- c) varsling må anses åpenbart unødvendig, for eksempel ved avgjørelser til gunst for parten. Det samme gjelder ved rutinemessige avgjørelser som har svært liten betydning for hans rettigheter og plikter.
- d) varsling vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres, således dersom domfelte eller innsatte gis mulighet for å unndra seg eller omgå kontrolltiltak eller undersøkelser i medhold av §§ 27, 28 og 29 i lov om gjennomføring av straff. Tilsvarende gjelder dersom varsling vil medføre at eventuell gjeninnsettelse vanskelig gjøres.

Før det treffes vedtak om reaksjon på brudd etter lov om gjennomføring av straff § 40 skal forhåndsvarsel alltid gis. Ved brudd etter straffegjennomføringsloven §§ 44 og 58 gjelder det samme, hvis forhåndsvarsel ikke medfører fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres, jfr. bokstav d) over. Varsel kan gis i forbindelse med at domfelte eller innsatte forklarer seg i anledning saken.

3.6 Utrednings- og informasjonsplikt.

Forvaltningsloven § 17 (forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt):

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Dersom det under saksforberedelsen mottar opplysninger om en part eller den virksomhet han driver eller planlegger, og parten etter § 18 jfr. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med disse opplysninger, skal de forelegges ham til uttalelse. Dette gjelder likevel ikke når

- *a) opplysningene bekreftes av framstilling som parten selv har gitt eller kontrollert i anledning av saken eller parten ikke har kjent oppholdssted,*
- *b) rask avgjørelse i saken er påkrevd av hensyn til andre parter eller offentlige interesser,*
- *c) opplysningene ikke har avgjørende betydning for vedtaket eller underretning av andre grunner er unødvendig eller uhensiktsmessig ut fra hensynet til parten selv, for eksempel fordi han vil bli gjort kjent med opplysningene ved melding om vedtaket.*

Partene bør også for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter § 18 jfr. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Ved avveiningen skal legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig varetatt på annen måte, for eksempel ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jfr. § 19 til å se sakens dokumenter.

Retningslinjer:

Det nivå (se straffegjennomføringsloven §§ 5 og 6) som har avgjørelsesmyndighet i saken skal påse at den er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Omfanget av utrednings- og informasjonsplikten må likevel tilpasses sakens art og viktighet samt hvor meget den haster.

Det nivå som forbereder saken skal sørge for at de faktiske forhold blir klarlagt og at opplysninger som legges fram av parter eller andre om nødvendig kontrolleres. Det skal innhentes uttalelse fra alle som kan bidra til sakens opplysning, f. eks kontaktbetjent, fengselslege, sosialkonsulent og andre dersom dette er relevant.

Opplysninger som påberopes som grunnlag for en søknad, for eksempel om familieforhold, helse, økonomi e.l. bør om mulig dokumenteres. Dersom dokumentasjon kan ha avgjørende betydning for utfallet av en søknad, skal domfelte eller innsatte gjøres oppmerksom på dette.

I sak vedrørende reaksjon på brudd etter lov om gjennomføring av straff §§ 40, 44 og 58 skal domfelte eller innsattes forklaring alltid innhentes dersom dette er praktisk mulig. Det skal også innhentes forklaring fra eventuelle vitner. Forklaringene og eventuelle andre rapporter skal skrives ned uten ugrunnet opphold.

Dersom det under saksforberedelsen fremkommer opplysninger om domfelte eller innsatte som vedkommende etter forvaltningsloven § 18, jfr § 19 og lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav c har rett til å gjøre seg kjent med, skal opplysningene forelegges parten til uttalelse. Dette gjelder likevel ikke når underretning må anses unødvendig, for eksempel fordi opplysningene ikke har avgjørende betydning for vedtaket eller fordi de bekreftes av fremstilling som parten selv har gitt. Underretning kan unntaksvis unnlates når det er påkrevet med en rask avgjørelse i saken

Dersom domfelte eller innsatte har rett til dokumentinnsyn i medhold av forvaltningsloven § 18, jfr § 19 og lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav c, bør parten gjøres kjent med eventuelle senere opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at vedkommende har grunnlag og interesse for å uttale seg om (se punkt 3.7).

Skal saken behandles i mer enn ett nivå, kan vedtaksorganet returnere saken til underordnet nivå for ytterligere utredning dersom den ikke anses tilstrekkelig opplyst.

3.7. Partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter.

Forvaltningsloven § 18 (partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter):

En part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter for så vidt ikke annet følger av reglene i denne paragraf eller § 19. Dette gjelder også etter at det er truffet vedtak i saken. En part har ikke krav på å gjøre seg kjent med dokument som et forvaltningsorgan har utarbeidd for sin interne saksforberedelse. Han har heller ikke krav på å gjøre seg kjent med dokument for den interne saksforberedelse som er utarbeidd

- a) av et underordnet organ,
- b) av særlige rådgivere eller sakkyndige,
- c) av et departement til bruk i et annet departement.

Bestemmelsen i foregående punktum omfatter også dokument som gjelder innhenting av dokument som nevnt under bokstavene a, b eller c.

Selv om dokumentet er unntatt etter reglene i annet ledd, har parten rett til å gjøre seg kjent med de deler av det som inneholder faktiske opplysninger eller sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum. Dette gjelder likevel ikke faktiske opplysninger uten betydning for avgjørelsen og heller ikke når opplysningene eller bearbeidelsen finnes i et annet dokument som parten har adgang til.

Annet ledd gjelder ikke innstilling som administrasjonen gir når vedtak skal treffes av kommunestyre eller fylkesting eller av andre folkevalgte organer i kommunen eller fylkeskommunen. Bestemmelsene gjelder heller ikke innstilling fra folkevalgte organer når vedtak skal treffes av kommunestyre eller fylkesting.

Retningslinjer:

Domfelte eller innsatte har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter for så vidt ikke annet følger av forvaltningsloven §§ 18, 19 og lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav c, se nærmere omtale nedenfor og i punkt 3.8.

Dette gjelder også etter at det er truffet vedtak i saken og i forbindelse med eventuell klagesaksbehandling.

Dokumentinnsyn kan kreves hos vedtaks/klageorganet eller det nivå som har forberedt saken forutsatt at dokumentet finnes i vedkommende organs besittelse. Med dokument menes brev, rapporter, innstillinger, uttalelser, protokoller, utredninger, m.v. fra parter, offentlige myndigheter eller andre, som er skrevet i anledning den sak hvor domfelte eller innsatte er part eller som er trukket inn i saken som dokumentasjon, jfr dog unntakene nedenfor.

En part har ikke krav på å gjøre seg kjent med dokument som vedkommende nivå har utarbeidet for sin interne saksforberedelse. Dersom saken skal behandles i mer enn ett nivå, har parten heller ikke krav på å gjøre seg kjent med dokument for den interne saksforberedelse som er utarbeidet av underordnet nivå – fengsel eller friomsorgskontor (innstillinger m.v.). Tilsvarende gjelder dokument som er utarbeidet av særlige rådgivere eller sakkyndige engasjert av kriminalomsorgen.

Selv om et dokument er unntatt etter reglene i fjerde avsnitt, har domfelte eller innsatte rett til å gjøre seg kjent med de deler av dokumentet som inneholder faktiske opplysninger av betydning for avgjørelsen. Det samme gjelder sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum.

Selv om en part ikke har krav på å gjøre seg kjent med et dokument etter disse bestemmelser eller bestemmelsene som omtales i punkt 3.8, kan vedkommende likevel gis innsyn i dokumentet når regler om taushetsplikt ikke er til hinder for det (såkalt meroffentlighet). Dersom domfelte eller innsatte ber om det og det anses ubetenkelig, bør kriminalomsorgen gi vedkommende slike opplysninger.

Erklæringer fra sakkyndige i sikringsaker bør som utgangspunkt gjøres kjent for sikringsdømte, eventuelt etter konferanse med den sakkyndige.

3.8. Innskrenket adgang til visse slags opplysninger.

Forvaltningsloven § 19 (innskrenket adgang til visse slags opplysninger):

En part har ikke krav på å få gjøre seg kjent med de opplysninger i et dokument

- *a) som er av betydning for rikets sikkerhet, forholdet til fremmede stater eller landets forsvar,*

- b) som angår tekniske innretninger, produksjonsmetoder, forretningsmessige analyser og beregninger og forretningshemmeligheter ellers, når de er av en slik art at andre kan utnytte dem i sin egen næringsvirksomhet, eller
- c) som det av hensyn til hans helse eller hans forhold til personer som står ham nær, må anses utilrådelig at han får kjennskap til; likevel slik at opplysningene på anmodning skal gjøres kjent for en representant for parten når ikke særlige grunner taler mot det.

Med mindre det er av vesentlig betydning for en part, har han heller ikke krav på å få gjøre seg kjent med de opplysninger i et dokument som gjelder

- a) en annen persons helseforhold, eller
- b) andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre.

Kongen kan gi forskrifter som for særskilte saksområder utfyller eller nærmere fastlegger hvordan §§ 18 og 19 skal anvendes. Når tungtveiende grunner taler for det, kan forskriftene også gjøre unntak fra disse paragrafer.

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav c:

En part har ikke krav på innsyn i et dokument som inneholder opplysninger som det av hensyn til en annen person må anses utilrådelig at parten får kjennskap til. Parten har heller ikke krav på å gjøre seg kjent med opplysninger i et dokument dersom innsyn er utilrådelig på grunn av sikkerhetsmessige hensyn, eller av hensyn til etterforskning av straffbare forhold.

Retningslinjer:

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav c, begrenser partenes rett til dokumentinnsyn i forhold til forvaltningslovens bestemmelser.

Domfelte eller innsatte har ikke krav på innsyn i dokument som det av hensyn til hans fysiske eller psykiske helsetilstand må anses utilrådelig at han får kjennskap til.

Tilsvarende gjelder dersom innsyn er utilrådelig av hensyn til forholdet til personer som står domfelte eller innsatte nær eller av hensyn til hans rehabilitering.

Spørsmålet om innsyn kan eventuelt forelegges for lege dersom kriminalomsorgen finner grunn til det.

Domfelte eller innsatte har ikke krav på innsyn dersom dette er utilrådelig av hensyn til andre personer, herunder andre domfelte eller innsatte eller kriminalomsorgens eller politiets kilder.

Det samme gjelder dersom innsyn er utilrådelig av hensyn til sikkerheten, herunder arbeidet med bekjempelse av narkotika eller for å unngå straffbare handlinger.

Opplysninger som det anses utilrådelig at domfelte eller innsatte gis innsyn i, skal på anmodning gjøres kjent for en representant for parten, for eksempel fullmektig eller

verge. Opplysningene skal ikke gjøres kjent for representanten når særlige grunner taler imot det, for eksempel sikkerhetsmessige eller etterforskningsmessige hensyn. Det skal settes som vilkår for innsyn at opplysningene ikke meddeles videre til parten.

Kriminalomsorgen skal gjøre representanten oppmerksom på taushetsplikten.

Representanten har samme ansvar for taushetsplikt som fastsatt for offentlig tjenestemann i straffeloven § 121. Det vises for øvrig til de bestemmelser som er omtalt under punkt 2 ovenfor.

3.9. Gjennomsyn og utlån av sakens dokumenter.

Forvaltningsloven § 20 (gjennomsyn og utlån av saksdokumenter):

Forvaltningsorganet bestemmer ut fra hensynet til forsvarlig saksbehandling hvordan dokumentene skal gjøres tilgjengelig for partene. Dersom partsinnsyn kan motvirke muligheten for å få saken avklart, kan fastsettes at parten ikke skal ha adgang til dokumentene så lenge undersøkelser pågår. Eksamensbesvarelser og liknende prøver kan den som avlegger eksamen eller prøve, nektes adgang til inntil bedømmelsen er avsluttet.

På anmodning skal en part gis avskrift, utskrift eller kopi av dokument. Advokat som opptre som fullmektig for en part, skal få utlånt dokumentene når ikke særlige grunner taler mot det. Ved utlån bør det settes tidsfrist. Dersom ikke saksdokumentene blir tilbakelevert forvaltningsorganet i rett tid, er kravet om tilbakelevering særlig tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven kap 13.

Har partene krav på å få se deler av et dokument, kan opplysningene gis dem ved utdrag av det dersom forvaltningsorganet finner det hensiktsmessig.

Avskrifter, utskrifter og kopier skal gis vederlagsfritt. Kongen kan likevel gi forskrifter om betaling for avskrifter, utskrifter eller kopier. Kongen kan også gi forskrift om betaling for dokument som gjøres tilgjengelig i maskinlesbar form.

Når en part har anmodet om å få gjøre seg kjent med dokument som han etter § 18 har adgang til å få se, skal det settes ham en viss frist for mulig uttalelse, såfremt ingen frist er satt i medhold av § 16 eller den fastsatte frist anses utilstrekkelig. Dette gjelder likevel ikke dersom hensynet til vesentlige offentlige eller private interesser taler mot utsettelse.

Retningslinjer:

Kriminalomsorgen bestemmer ut fra hensynet til forsvarlig saksbehandling og praktiske hensyn hvordan sakens dokumenter skal gjøres tilgjengelig for domfelte eller innsatte.

På anmodning skal domfelte eller innsatte gis avskrift, utskrift eller kopi av et dokument. Advokat som opptre som fullmektig for en part, skal få utlånt dokumentene når ikke særlige grunner taler mot det. Ved utlån bør det settes en

tidsfrist. Alternativt kan advokaten få dokumentene til gjennomlesning på kriminalomsorgens kontor.

Har partene krav på å få se deler av et dokument, kan opplysningene gis dem ved utdrag dersom forvaltningsorganet finner det hensiktsmessig.

3.10. Klage over avslag om å få gjøre seg kjent med et dokument.

Forvaltningsloven § 21 (klage over avslag om å få gjøre seg kjent med et dokument):

Blir anmodning om å få gjøre seg kjent med et bestemt dokument eller opplysning avslått, skal parten gjøres merksam på den bestemmelse som ligger til grunn for avslaget, og opplyses om at det kan påklages etter annet ledd.

Den som har satt fram begjæringen, kan påklage avslaget i samsvar med reglene i kap. VI. Fylkesmannen er klageinstans når avslaget er truffet av kommunalt eller fylkeskommunalt organ.

Retningslinjer:

Blir anmodning om å få gjøre seg kjent med et bestemt dokument eller opplysning avslått, skal domfelte eller innsatte gis en begrunnelse for avslaget med henvisning til relevant hjemmel for å gjøre unntak fra innsynsretten. Vedkommende skal samtidig gjøres oppmerksom på at avslaget kan påklages.

Den som har satt fram begjæringen, kan påklage avslaget i samsvar med reglene i forvaltningsloven kap. VI som omtales i punkt 5 nedenfor.

4. OM VEDTAKET

(Forvaltningsloven kap V)

4.1. Formene for vedtaket.

Forvaltningsloven § 23 (formene for enkeltvedtak):

Et enkeltvedtak skal være skriftlig om ikke dette av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav b:

Saksbehandlingen kan være muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig. Det gjelder også for vedtaket og underretningen om vedtaket til domfelte eller innsatte.

Retningslinjer:

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav b, gir kriminalomsorgen en noe utvidet adgang til muntlig saksbehandling i forhold til det som følger av forvaltningsloven § 23. Saksbehandlingen kan etter denne bestemmelse være muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig.

Saksbehandlingen - herunder vedtaket og underretningen om det - skal som hovedregel være skriftlig. Uttalelser, innstillinger og øvrige opplysninger av betydning skal foreligge skriftlig. Vedtaket skal gis tilstrekkelig presisjon slik at vedtakets innhold er klart og entydig. Det skal arkiveres kopi av vedtaket.

Saksbehandlingen - herunder vedtaket og underretningen om det - kan være muntlig dersom saken haster slik at det ikke er tid til å utforme et skriftlig vedtak.

Muntlig vedtak skal stadfestes skriftlig innen rimelig tid av vedtaksorganet.

4.2 Begrunnelse av vedtak.

Forvaltningsloven § 24 (når enkeltvedtak skal grunngis):

Enkeltoedtak skal grunngis. Forvaltningsorganet skal gi begrunnelsen samtidig med at vedtaket treffes.

I andre saker enn klagesaker kan forvaltningsorganet la være å gi samtidig begrunnelse dersom det innvilger en søknad og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket. Det samme gjelder i saker om fordeling av tillatelser eller andre fordeler mellom flere parter. En part kan likevel kreve begrunnelse gitt etter at vedtaket er truffet. Krav om begrunnelse må framsettes i løpet av klagefristen eller - om ingen klagefrist løper - senest 3 uker etter at parten mottok underretning om vedtaket. Bestemmelsene i §§ 29, 30 og 31 gjelder tilsvarende.

Grunngiing kan unnlates i den utstrekning begrunnelse ikke kan gis uten å røpe opplysning som parten etter § 19 ikke har krav på å bli kjent med. I tilfelle som går inn under § 19 første ledd bokstav c, skal begrunnelse på anmodning gis en representant for parten når ikke særlige grunner taler mot det, likevel slik at muntlig orientering kan tre istedenfor skriftlig grunngiing.

Kongen kan for særskilte saksområder gi bestemmelser om at grunngiing kan unnlates når særlige forhold gjør det nødvendig. Likeledes kan Kongen bestemme at visse vedtak som går inn under første ledd skal grunngis etter reglene i annet ledd, eller at visse vedtak som går inn under annet ledd skal grunngis etter reglene i første ledd.

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav d:

Det kan gjøres unntak fra plikten til å begrunne vedtak etter forvaltningsloven § 24 hvis begrunnelsen vil røpe opplysning som er unntatt fra adgangen til innsyn etter bokstav c.

Retningslinjer:

Vedtaket skal begrunnes skriftlig av det organ som treffer vedtaket. Begrunnelsen skal gis samtidig med at vedtaket treffes og normalt skrives i samme dokument som vedtaket.

I andre saker enn klagesaker kan slik samtidig begrunnelse unnlates dersom en søknad innvilges og det ikke er grunn til å tro at domfelte eller innsatte vil være misfornøyd med vedtaket. Domfelte eller innsatte kan likevel kreve begrunnelse gitt etter at vedtaket er truffet. Slikt krav må fremsettes innen utløpet av klagefristen.

I klagesaker skal vedtaket begrunnes selv om domfelte eller innsatte fullt ut får medhold i klageomgangen.

Begrunnelse kan helt utelates i den utstrekning begrunnelse ikke kan gis uten å røpe opplysninger som parten etter forvaltningsloven § 19, jfr lov om gjennomføring av straff § 7 bokstav c, ikke har krav på å bli kjent med. For eksempel gjelder dette når vedtak er begrunnet med opplysninger gitt av medinnsatt eller informasjon fra politiet som er unntatt fra partsoffentlighet. Det samme gjelder når vedtaket er begrunnet med opplysninger som er undergitt gjeldene regler om taushetsplikt.

For tilfeller som går inn under lov om gjennomføring av straff § 7 c, gjelder punkt 3.8, 7. avsnitt i veiledningen tilsvarende.

Ved muntlig vedtak gis begrunnelsen muntlig. Begrunnelsen gis deretter skriftlig når det muntlige vedtaket stadfestes.

Vedtaket i sak om benådning grunnlegges ikke, jfr. forvaltningsloven § 24, 4. ledd og Forskrift om plikt til å grunnlegge enkeltvedtak, fastsatt ved kongelig resolusjon av 16.12.1977.

4.3 Begrunnelsens innhold

Forvaltningsloven § 25 (begrunnelsens innhold):

I begrunnelsen skal vises til de regler vedtaket bygger på, med mindre parten kjenner reglene. I den utstrekning det er nødvendig for å sette parten i stand til å forstå vedtaket, skal begrunnelsen også gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling vedtaket bygger på. I begrunnelsen skal dessuten nevnes de faktiske forhold som vedtaket bygger på. Er de faktiske forhold beskrevet av parten selv eller i et dokument som er gjort kjent for parten, er en henvisning til den tidligere framstilling tilstrekkelig. I tilfelle skal det i underretningen til parten vedlegges kopi av framstillingen. De hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av forvaltningsmessig skjønn, bør nevnes. Er det gitt retningslinjer for skjønnsutøvingen, vil i alminnelighet en henvisning til retningslinjene være tilstrekkelig.

Retningslinjer:

Begrunnelsen skal i den enkelte sak fremstå som tilstrekkelig individuell og konkret. Begrunnelsen skal inneholde en henvisning til de regler i straffegjennomføringsloven, straffegjennomføringsforskriften eller annet regelverk vedtaket bygger på, med mindre det er klart at domfelte eller innsatte kjenner reglene. I den utstrekning det er nødvendig for å sette domfelte eller innsatte i stand til å forstå vedtaket, skal begrunnelsen også gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling vedtaket bygger på.

Begrunnelsen skal nevne de faktiske forhold som er lagt til grunn for vedtaket slik at domfelte eller innsatte forstår at regelverkets vilkår for å treffe et vedtak er til stede, eller slik at vedkommende gis rimelig grunnlag for å forstå hva skjønnsutøvelsen bygger på. Er sakens faktum beskrevet av domfelte eller innsatte selv eller i et dokument som er gjort kjent for vedkommende, er det tilstrekkelig å henvise til slik tidligere fremstilling. En kopi av slik fremstilling skal vedlegges i forbindelse med underretningen (se under).

De hovedhensyn som har vært avgjørende for vedtaket bør også så vidt mulig nevnes. Det kan eventuelt henvises til eksisterende retningslinjene for skjønnsutøvelsen, dersom dette er tilstrekkelig til å sette domfelte eller innsatte i stand til å forstå de hovedhensyn som har vært avgjørende for vedtaket. Retningslinjene skal i tilfelle gjøres tilgjengelige for domfelte eller innsatte.

Klageorganet kan nøye seg med å vise til vedtaksorganets begrunnelse, dersom denne begrunnelsen anses tilstrekkelig og klageorganet uttrykkelig erklærer at den tiltrer denne begrunnelsen.

Begrunnelsen bør være grundigere jo mer inngripende og alvorlige konsekvenser vedtaket har for domfelte eller innsatte.

Standardiserte begrunnelser kan benyttes i den utstrekning kravene til begrunnelse i det enkelte tilfeller er tilfredsstillende ivaretatt.

I saker vedrørende reaksjon på brudd skal det angis hvilket brudd den innsatte finnes å ha gjort seg skyldig i, og hvilken reaksjonsform - herunder utmåling - som ilegges for forholdet.

4.4 Underretning om vedtaket.

Forvaltningsloven § 27 (underretning om vedtaket):

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, skal sørge for at partene underrettes om vedtaket så snart som mulig. Underretning skal gis av det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, hvis ikke særlige grunner tilsier at dette overlates til et annet organ. I regelen gis

underretning skriftlig. Er det særlig byrdefullt for forvaltningsorganet å gi skriftlig underretning, eller haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte. I så fall kan en part kreve å få vedtaket skriftlig bekreftet. Underretning om vedtaket kan helt unnlates for så vidt underretning må anses åpenbart unødvendig og vedtaket ikke medfører skade eller ulempe for vedkommende part.

I saker der begrunnelsen etter § 24 skal gis samtidig med vedtaket, bør grunnene gjengis i underretningen. Der dette på grunn av særlige forhold ikke kan gjennomføres, og likeledes der partene kan kreve grunnnging etter § 24 annet ledd, skal det i underretningen isteden gis opplysning om på hvilken måte partene kan bli kjent med begrunnelsen.

I underretningen skal videre gis opplysning om klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage, samt om retten etter § 18, jfr § 19 til å se sakens dokumenter. Dersom vedtaket kan tenkes gjennomført til skade for parten før klagesaken er avgjort, skal det også gjøres merksam på adgangen til å be om at gjennomføringen utsettes, jfr. § 42 første ledd. Er det etter tvistemålslovens § 437 første ledd eller annen lovbestemmelse et vilkår for søksmål at klageadgangen er nyttet, eller er det etter § 437 annet ledd eller annen lovbestemmelse et vilkår for overprøving ved domstol at søksmål blir reist innen en viss frist, skal parten også gjøres oppmerksom på dette og på fristens lengde.

I tillegg til veiledningen etter tredje ledd skal underretningen om enkeltvedtak til sakens parter opplyse om følgende når forholdene gir grunn til det:

- *a) adgangen til å søke fritt rettsråd,*
- *b) forvaltningsorganenes veiledningsplikt etter § 11 og forskrifter gitt i medhold av den, og*
- *c) adgangen til å få tilkjent sakskostnader etter § 36.*

Retningslinjer:

Vedtaksorganet skal skriftlig underrette domfelte eller innsatte om vedtaket så snart som mulig etter at vedtaket er truffet. Dette gjelder selv om vedtaket skal iverksettes på et senere tidspunkt. Dersom domfelte eller innsatte har advokat eller annen fullmektig skal også vedkommende underrettes ved gjenpart av vedtaket.

Underretningen skjer normalt ved at domfelte eller innsatte gis vedtaket eller en gjenpart. Begrunnelsen for vedtaket og konklusjonen skal vanligvis gis i underretningen.

I klagesaker skal klageorganet underrette domfelte eller innsatte. Dog kan klageorganet sende underretningen til vedtaksorganet sammen med sakens dokumenter. Vedtaksorganet skal da umiddelbart underrette klageren.

Ved muntlig saksbehandling gis også underretningen muntlig dersom saken haster slik at det ikke er tid til å gi skriftlig underretning. Det muntlige vedtaket skal stadfestes skriftlig og domfelte eller innsatte skal underrettes skriftlig.

Underretning kan helt unnlates hvis underretning må anses som åpenbart unødvendig og vedtaket ikke medfører skade eller ulempe for domfelte eller innsatte.

I underretningen skal det gis opplysninger om klageadgang, klagefrist, klageorgan og den nærmere fremgangsmåten ved klage, samt om retten til å se sakens dokumenter etter forvaltningsloven §§ 18 og 19, jfr straffegjennomføringsloven § 7 bokstav c, samt punkt 3.7 og 3.8 i veiledningen.

Dersom et vedtak kan tenkes gjennomført til skade for domfelte eller innsatte før en eventuell klagesak er avgjort, skal det gjøres oppmerksom på adgangen til å be om at gjennomføringen av vedtaket utsettes, jfr. punkt 5.7 i veiledningen.

5. KLAGE OG OMGJØRING

(Forvaltningsloven kap VI)

5.1 Klageadgang og klageinstans.

Forvaltningsloven § 28 (vedtak som kan påklages, klageinstans):

Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen). Med mindre Kongen annerledes bestemmer, kan klageinstansens vedtak i klagesak ikke påklages.

For enkeltvedtak som er truffet av forvaltningsorgan opprettet i medhold av lov om kommuner og fylkeskommuner, er klageinstansen kommunestyret eller fylkestinget, eller etter disses bestemmelse, formannskapet eller fylkesutvalget eller en eller flere særskilte klagenemnder oppnevnt av kommunestyret eller fylkestinget. Departementet er likevel klageinstans når vedtak er truffet av kommunestyret eller fylkestinget. Vedkommende statlige organ er klageinstans når vedtak er truffet i henhold til myndighet delegert fra et statlig forvaltningsorgan.

For særskilte saksområder kan Kongen fastsette klageregler som utfyller eller avviker fra reglene i dette kapittel. Forskrift som begrenser klageretten eller som ellers vesentlig endrer reglene til skade for partsinteresser, kan bare gis når tungtveiende grunner taler for det.

Retningslinjer:

Enkeltvedtak som er truffet av lokalt nivå eller av regionalt nivå, kan påklages til henholdsvis regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning.

Vedtaket som er truffet av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan påklages til Kongen.

Vedtaket kan påklages av domfelte, innsatte og andre som må anses som part i forvaltningssaken, det vil si den eller de som vedtaket direkte gjelder. Besøkende

kan være part i saker etter straffegjennomføringsloven § 31, jfr. punkt B "Innledende bestemmelser", 3. avsnitt og forvaltningsloven § 2 e. I tillegg kan vedtaket påklages av andre som har nær tilknytning til eller konkret og aktuell interesse i saksforholdet (rettslig klageinteresse). Ved avgjørelsen skal det blant annet ses hen hvilke virkninger vedtaket får for klageren dersom det opprettholdes og om han i sterkere grad enn folk flest har rimelig grunn til å påklage vedtaket.

Klageorganets vedtak kan ikke påklages.

Avgjørelse av krav om erstatning fra domfelte eller innsatte er ikke enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og kan ikke påklages.

En fremsatt klage kan på ethvert tidspunkt trekkes tilbake.

5.2 Klagefrist.

Forvaltningsloven § 29 (klagefrist) (jfr. § 30):

Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Skjer underretningen ved offentlig kunngjøring, begynner klagefristen å løpe fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort.

For den som ikke har mottatt underretning om vedtaket, løper fristen fra det tidspunkt han har fått eller burde ha skaffet sig kjennskap til vedtaket. Ved vedtak som går ut på å tilstå noen en rettighet, skal klagefristen for andre likevel senest løpe ut når det er gått 3 måneder fra det tidspunkt vedtaket ble truffet.

Har en part krevet å få oppgitt begrunnelsen for vedtaket etter § 24 annet ledd, avbrytes klagefristen. Ny klagefrist tar til å løpe fra det tidspunkt meddelelse om begrunnelse er kommet frem til ham eller han på annen måte er gjort kjent med den.

Vedkommende underinstans eller klageinstans kan i særlige tilfelle forlenge klagefristen før denne er utløpet.

Lov om gjennomføring av straff § 7 bokstav e:

Klagefristen i saker etter denne loven er 7 dager. Dette gjelder ikke saker om reaksjon på brudd etter § 40 første til og med sjette ledd og § 58 første ledd. I slike saker er klagefristen 48 timer.

Retningslinjer:

Lov om gjennomføring av straff § 7 e fastsetter kortere frister for klage enn det som følger av forvaltningslovens bestemmelser.

Klagefristen er 7 dager, unntatt saker om reaksjon på brudd der klagefristen er 48 timer.

Fristen for å klage løper fra det tidspunktet domfelte eller innsatte har mottatt underretningen om vedtaket eller er meddelt vedtaket eller fra det tidspunkt vedkommende burde ha skaffet seg kjennskap til det. Kriminalomsorgen bør notere når parten meddeles vedtaket, jfr for øvrig punkt 4.4.

Har domfelte eller innsatte krevet etterfølgende begrunnelse, avbrytes klagefristen. Ny klagefrist løper fra det tidspunkt meddelelse om begrunnelsen er kommet fram til vedkommende, eller han på annen måte er gjort kjent med den.

Den som har truffet vedtaket eller klageorganet kan i særlige tilfelle forlenge klagefristen før denne er utløpt.

5.3 Klage som er for sent fremsatt.

Forvaltningsloven § 31 (oversittning av klagefristen) (jfr. § 34, 1. ledd):

Selv om klageren har oversittet klagefristen, kan klagen tas under behandling såfremt

- *a) parten eller hans fullmektig ikke kan lastes for å ha oversittet fristen eller for å ha drøyd med klagen etterpå, eller*
- *b) det av særlige grunner er rimelig at klagen blir prøvd.*

Ved vurderingen av om klagen bør tas opp til behandling, skal det også legges vekt på om endring av vedtaket kan medføre skade eller ulempe for andre.

Klagen kan ikke tas under behandling som klagesak dersom det er gått mer enn ett år siden vedtaket ble truffet.

Retningslinjer:

Dersom en klage fremsettes for sent, bør det vurderes om klagen skal godtas til klagebehandling ("oppreisning for fristoversittelse"). Når det er gått ett år fra vedtaket ble truffet, kan oppreisning ikke lenger gis.

For sent framsatt klage kan realitetsbehandles dersom klageren eller hans fullmektig sannsynliggjør at han ikke kan lastes for å ha oversittet klagefristen eller for å ha drøyd med klagen etterpå, eller det av særlige grunner fremstår som rimelig at klagen prøves, for eksempel at saken er av særlig stor betydning for klageren, eller det har vært stor tvil om når vedtaket ble fattet.

Begjæring om oppreisning for fristoversittelse fremsettes for det nivå i kriminalomsorgen som har truffet vedtaket det klages over. Vedtaksorganet avgjør om for sent framsatt klage skal godtas til behandling. Dersom det ikke gis slik oppreisning for fristoversittelse, skal klagen avvises. Vedtaksorganet skal underrette klageorganet om dette. Klageorganet kan av eget tiltak overprøve vedtaksorganets avgjørelse.

Beslutning om å avvise en klage som er for sent fremsatt kan påklages. Klageorganets avvisningsavgjørelse kan ikke påklages.

5.4 Klagens adressat, form og innhold.

Forvaltningsloven § 32 (klagens adressat, form og innhold):

Erklæring om klage skal:

- a) fremsettes for det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket; dersom muntlig klage er tillatt, skal erklæringen settes opp skriftlig av vedkommende forvaltningsorgan;
- b) være undertegnet av klageren eller hans fullmektig;
- c) nevne det vedtak som det klages over, og om påkrevet gi opplysninger til bedømmelse av klagerett og av om klagefrist er overholdt;
- d) nevne den endring som ønskes i det vedtak det klages over.

Erklæringene bør også nevne de grunner klagen støtter seg til.

Inneholder en erklæring om klage feil eller mangler, setter forvaltningsorganet en kort frist for rettelse eller utfylling. Telegrafisk klage må uten ugrunnet opphold bekreftes skriftlig.

Retningslinjer:

Klagen skal være skriftlig og

- a) fremsettes for det nivå i kriminalomsorgen som har truffet vedtaket. Klagen innleveres vedkommende kontorsjef, inspektør, direktør, regiondirektør eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning,
- b) være undertegnet av klageren eller hans fullmektig,
- c) spesifisere det vedtak det klages over, og om nødvendig gi opplysninger til bedømmelse av klagerett og av om klagefrist er overholdt,
- d) nevne den endring som ønskes i det vedtak det klages over og grunnen til at vedtaket bør endres. Klagen bør fortrinnsvis fremsettes på særskilt formular hvis det finnes.

Klageren skal gis anledning til å rette eventuelle feil i klagen. Kriminalomsorgen bør sette en kort frist for rettelse eller utfylling.

Dersom klagen er stilet til klageorganet eller sendt dit, skal mottakerorganet sørge for at klagen sendes rett nivå for forberedende behandling.

5.5 Saksforberedelsen i klagesak.

Forvaltningsloven § 33 (saksforberedelsen i klagesak):

Om forberedelse m.m. av klagesaker gjelder kapittel IV og V tilsvarende, når ikke annet følger av reglene i denne paragraf.

Underinstansen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til. Den kan oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal underinstansen avvise saken, jfr. dog § 31.

Når noen reknes som motpart i saken skal underinstansen varsle vedkommende snarest mulig, jfr. likevel § 16 tredje ledd. Samtidig skal settes frist for å gi uttalelse. Varsles klagemotparten ved brev, skal kopi av klagen vedlegges med mindre parten etter § 19 kan nektes adgang til den.

Blir det ikke truffet avgjørelse som nevnt i annet ledd, skal sakens dokumenter sendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt. Dersom underinstansen gir til klageinstansen uttalelse som partene kan kreve å få se uten hinder av § 19, skal den sende kopi til partene med mindre Kongen er klageinstans.

Klageinstansen skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Den kan pålegge underinstansen å foreta nærmere undersøkelser m.m.

Retningslinjer:

Om forberedelse i klagesaker og saksbehandlingen for øvrig i slike saker gjelder bestemmelsene som er omtalt ovenfor om forhåndsvarsel, utrednings- og informasjonsplikt, dokumentinnsyn, innskrenket adgang til visse slags opplysninger, dokumentgjennomsyn, formene for vedtak, begrunnelse og underretning tilsvarende når ikke annet følger av forvaltningsloven § 33. For øvrig gjelder også bestemmelsene som er omtalt over om habilitet, advokat eller annen fullmektig, veiledningsplikt, saksbehandlingstid, foreløpig svar og samtale med tilsatte ved forberedelse av klagesaker.

Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, for eksempel fordi klagefristen er oversittet eller rettslig klageinteresse ikke er til stede, jfr punkt 5.1, skal vedtaksorganet avvise saken ved et formelt vedtak, se imidlertid punkt 5.3. Slikt avvisningsvedtak kan påklages. Klageorganets eventuelle avvisningsvedtak kan ikke påklages.

Vedtaksorganet kan oppheve eller endre sitt eget vedtak dersom organet finner klagen begrunnet (omgjøring). Det vises til de bestemmelser som er omtalt under punkt 6 nedenfor. Vedtaksorganets endringsvedtak kan påklages, for eksempel i tilfelle der klageren bare gis delvis medhold. Bestemmelsene over om formene for vedtaket, begrunnelse, og underretning gjelder tilsvarende.

Dersom vilkårene for å behandle klagen foreligger, skal vedtaksorganet forberede klagesaken ferdig, herunder foreta de undersøkelser klagen gir grunn til - særlig der det i klagen tas opp nye anførsler og forhold - og avgi slik uttalelse/innstilling klagen foranlediger. Nødvendige rapporter og uttalelser skal innhentes og legges ved klagesaken. I saker om reaksjon på brudd skal det opplyses hvilke andre tiltak som er truffet overfor den innsatte i anledning forholdet. Sakens dokumenter med uttalelse/innstilling sendes uten ugrunnet opphold til klageorganet.

Fremsettes det begjæring om at klagen skal gis oppsettende virkning, skal vedtaksorganet ta stilling til dette, jfr punkt 5.7. Vedtaksorganet kan også ellers vurdere om en klage skal gis oppsettende virkning. Eventuell nektelse av å innvilge en begjæring om oppsettende virkning kan ikke påklages.

Klageren skal gjøres kjent med eventuelle nye opplysninger i saken, med de begrensninger som er omhandlet i punkt 3.7 og 3.8 og motta gjenpart av vedtaksorganets uttalelse/innstilling til klageorganet med de nevnte begrensninger

Domfelte eller innsatte skal også i klageomgangen ha anledning til å uttale seg.

Klageorganet har det formelle ansvaret for saksopplysningen og skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, herunder ved behov returnere saken til vedtaksorganet for ytterligere forberedende behandling. Klageorganet kan også selv foreta nærmere undersøkelser.

5.6 Klageinstansens kompetanse.

Forvaltningsloven § 34 (klageinstansens kompetanse):

Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal klageinstansen avvise saken, jfr. dog § 31. Klageinstansen er ikke bundet av at underinstansen har ansett vilkårene for å foreligge.

Tas klagen under behandling, kan klageinstansen prøve alle sider av saken og herunder ta hensyn til nye omstendigheter. Den skal vurdere de synspunkter som klageren kommer med, og kan også ta opp forhold som ikke er berørt av ham. Der statlig organ er klageinstans for vedtak truffet av en kommune eller fylkeskommune, skal klageinstansen legge vekt på hensynet til det kommunale selvstyre ved prøving av det frie skjønn.

Vedtaket kan ikke endres til skade for klageren, med mindre dennes interesser finnes å måtte vike for omsynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser. Melding om slik endring må være sendt klageren innen 3 måneder etter at underinstansen mottok klagen.

Begrensningene i første og annet punktum gjelder likevel ikke når vedtaket også er påklaget av en annen klager, og dennes klage finnes begrunnet.

Klageinstansen kan selv treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det og sende saken tilbake til underinstansen til helt eller delvis ny behandling.

Retningslinjer:

Klageorganet skal undersøke om vilkårene for å behandle klagen foreligger og er ikke bundet av at vedtaksorganet eventuelt har ansett vilkårene for å foreligge.

Dersom vilkårene ikke foreligger, avvises saken, jfr. dog reglene om oppreisning for oversittelse av klagefristen som er omtalt i punkt 5.3. ovenfor. Avvisning av saken fra klageorganet anses som vedtak i klagesak og kan ikke påklages.

Tas klagen under behandling, kan klageorganet prøve alle sider av saken og herunder ta hensyn til nye omstendigheter. Klageorganet skal vurdere de synspunkter som klageren kommer med, og kan også ta opp forhold som ikke er berørt av klageren, jfr. utredningsplikten i forvaltningsloven § 17 og punkt 3.6. Klageorganet skal vurdere om vedtaket er lovlig og har tilstrekkelig hjemmel. Selv om det ikke er påberopt kan klageorganet prøve om de faktiske forholdet vedtaket bygger på er riktig oppfattet og om saksbehandlingen er korrekt. Videre kan klageorganet prøve om vedtaket er rimelig og hensiktsmessig og påse at det ikke bygger på utenforliggende hensyn.

Vedtaket kan endres til skade for domfelte eller innsatte dersom hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser tilsier det. Med offentlige interesser menes for eksempel at vedtaket skal være lovlig og at det følger de retningslinjer som er trukket opp gjennom lov og forskrifter samt praktiseres på en rimelig måte uten for store lokale variasjoner. Det kan og foreligge offentlige interesser i tilfeller der vedtak er fattet på grunnlag av feilaktige forutsetninger, slik at avgjørelsen ville ha blitt en annen dersom de korrekte faktiske forhold hadde vært kjent; særlig i tilfeller der nye opplysninger tilsier at sviktfaren ved gjennomføring av et vedtak er en annen enn først antatt. Offentlige interesser skal ved avgjørelsen vurderes opp mot partens interesse i å opprettholde vedtaket. Eventuell endring etter de bestemmelser som er omtalt i dette avsnitt må skje innenfor de frister som er angitt i forvaltningsloven § 34, 3.ledd.

Klageorganet treffer nytt vedtak i saken. Unntaksvis kan klageorganet oppheve vedtaket og sende saken tilbake til vedtaksorganet til helt eller delvis ny behandling. Vedtaksorganets eventuelle nye avgjørelse i saken kan påklages.

5.7 Iverksettelse av vedtak. Oppsettende virkning av klage.

Forvaltningsloven § 42 (utsatt iverksetting av vedtak):

Underinstansen, klageinstans eller annet overordnet organ kan beslutte at vedtak ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klagen er avgjort. Når en part eller en annen med rettslig klageinteresse akter å gå til søksmål eller har reist søksmål for å få vedtaket prøvd ved domstol, kan organ som nevnt utsette iverksettingen til det foreligger endelig dom. Det samme gjelder når en part eller en annen med rettslig klageinteresse akter å bringe eller har brakt en sak inn for Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Anmodninger om utsetting skal avgjøres snarest mulig. For øvrig gjelder det som er bestemt i annen lovgivning om utsettende virkning av klage, søksmål m.m.

Det kan settes vilkår for utsettingen. Avslag på anmodning om utsetting skal være grunnlagt. Begrunnelse skal gis samtidig med avslaget.

Retningslinjer:

Vedtak fattet av kontorsjefen, inspektøren, direktøren, regiondirektøren eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning eller Kongen i statsråd skal, når ikke annet er sagt, settes i verk straks uten ugrunnet opphold. Dersom nye omstendigheter eller nye opplysninger viser at forutsetningene for vedtaket svikter, stilles iverksettelsen i bero, og saken returneres vedtaksorganet med sakens dokumenter.

Vedtaksorganet eller klageorganet kan beslutte at iverksettelsen av vedtaket helt eller delvis skal utsettes til klagefristen er ute eller klagen er avgjort. Dette gjelder også når domfelte eller innsatte akter å bringe eller har brakt en sak inn for en domstol eller Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Det bør etter forholdene vurderes om en klage skal gis oppsettende virkning selv om domfelte eller innsatte ikke uttrykkelig har bedt om at det treffes beslutning om utsatt iverksettelse. Anmodning om utsettelse skal avgjøres snarest mulig. Det kan settes vilkår for slik utsetting. Avslag på anmodning om oppsettende virkning skal begrunnes samtidig med avslaget.

I vurderingen av om en klage skal gis oppsettende virkning, vil det i interesseavveiningen kunne være naturlig å ta et visst hensyn til i hvilken utstrekning det antas å være reelle muligheter for at klagen vil bli tatt til følge. Dersom den faktiske situasjonen ikke kan gjenopprettes dersom vedtaket gjennomføres, kan dette være et moment for å gi en klage oppsettende virkning. Videre bør det ses hen til sakens art og viktighet, domfeltes behov for at det gis oppsettende virkning, samt betydningen av at vedtaket iverksettes straks.

Klage over vedtak om reaksjon på brudd bør gis oppsettende virkning. Unntak gjelder hvis det er grunn til å tro at en begjæring om oppsettende virkning reelt er begrunnet med et ønske om å trenere iverksettelsen, særlig dersom slik trenering vil kunne umuliggjøre gjennomføring av reaksjonen, for eksempel på grunn av kort tid til løslatelse, og i tilfeller der det synes åpenbart at klagen ikke vil føre frem.

Vedtak vedrørende oppsettende virkning av enkeltvedtak er ikke selv enkeltvedtak. Beslutningen skal dog normalt være skriftlig og domfelte eller innsatte skal underrettes. Dette kan gjøres i selve vedtaket. Det er tilstrekkelig med en kortfattet redegjørelse for de hensyn som er tillagt avgjørende vekt. Klageorganet kan omgjøre vedtaksorganets eventuelle beslutning om ikke å gi klagen oppsettende virkning, og kan også beslutte at vedtaket skal iverksettes umiddelbart til tross for en eventuell beslutning i vedtaksorganet om oppsettende virkning.

6. OMGJØRING AV VEDTAK AV EGET TILTAK UTEN AT DET ER PÅKLAGET

Forvaltningsloven § 35 (omgjøring av vedtak uten klage):

Et forvaltningsorgan kan omgjøre sitt eget vedtak uten at det er påklaget dersom

- a) endringen ikke er til skade for noen som vedtaket retter seg mot eller direkte tilgodeser eller
- b) underretning om vedtaket ikke er kommet fram til vedkommende og vedtaket heller ikke er offentlig kunngjort, eller
- c) vedtaket må anses ugyldig.

Foreligger vilkårene etter første ledd, kan vedtaket omgjøres også av klageinstansen eller av annet overordnet organ.

Dersom hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser tilsier det, kan klageinstans eller overordnet myndighet omgjøre underordnet organs vedtak til skade for den som vedtaket retter seg mot eller direkte tilgodeser, selv om vilkårene etter første ledd bokstav b eller c ikke foreligger. Melding om at vedtaket vil bli overprøvd, må i så fall sendes ham innen tre uker etter at det ble sendt melding om vedtaket, og melding om at vedtaket er omgjort må sendes ham innen tre måneder etter samme tidspunkt. Gjelder det overprøving av vedtak i klagesak, må melding om at vedtaket er omgjort likevel sendes vedkommende innen tre uker.

Annet og tredje ledd gjelder ikke for kommunale, fylkeskommunale eller statlige organer som er klageinstans etter § 28 annet ledd første eller annet punktum. Statlige klageinstanser kan likevel oppheve vedtak som må anses ugyldige.

De begrensninger i adgangen til å omgjøre et vedtak som er forutsatt i første, annet og tredje ledd, gjelder ikke når endringsadgangen følger av annen lov, av vedtaket selv eller av alminnelige forvaltningsrettslige regler.

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav g:

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning og regionalt nivå kan, selv om fristene i forvaltningsloven § 35 tredje ledd er overskredet, av eget tiltak omgjøre et vedtak som er fattet av underordnet instans til skade for domfelte eller innsatte hvis særlige grunner tilsier det.

Retningslinjer:

Vedtaksorganet kan omgjøre sitt eget vedtak uten at det er påklaget dersom endringen ikke er til skade for domfelte eller innsatte. Dersom underretning ikke er kommet fram til domfelte eller innsatte, eller vedkommende heller ikke på annen måte er informert om vedtaket, kan det omgjøres selv om omgjøringen skjer til skade for parten. Det samme gjelder dersom vedtaket må anses ugyldig.

Dersom vilkårene i første avsnitt foreligger, kan regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning omgjøre vedtak truffet av underordnet nivå uten at vedtaket er påklaget. Overordnet myndighet kan omgjøre klageorganets vedtak i klagesak.

Regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning kan videre av eget tiltak omgjøre vedtak truffet av underordnet nivå til skade for domfelte eller innsatte dersom særlige grunner tilsier det, jfr. straffegjennomføringsloven § 7, bokstav g. Dette gjelder selv om fristene i forvaltningsloven § 35, 3. ledd er overskredet.

Særlige grunner vil kunne foreligge der et vedtak er fattet på grunnlag av feilaktige forutsetninger, slik at avgjørelsen ville ha blitt en annen dersom de korrekte faktiske forhold hadde vært kjent. Som eksempel kan nevnes tilfelle hvor det, etter at vedtaket er fattet, fremkommer nye opplysninger som tilsier at sviktfaren ved gjennomføring av vedtaket er en annen enn først antatt. Dersom tungtveiende grunner taler for det kan vedtaket også omgjøres til skade for en part dersom de hensyn som taler for omgjøring er vesentlig mer tungtveiende enn de hensyn som taler mot. Det skal foretas en interesseavveining av de hensyn som taler for omgjøring i forhold til domfeltes eller innsattes behov for å kunne innrette seg etter vedtaket, samt i hvilken grad vedkommende allerede har innrettet seg, samt i hvilken grad domfelte eller innsatte vil rammes av et omgjøringsvedtak og i hvilken grad slik omgjøring vil virke urimelig.

Dersom vilkårene i 4. avsnitt ovenfor foreligger, kan også vedtaksorganet omgjøre sitt eget vedtak.

Selv om særlige grunner ikke foreligger, kan regionalt nivå eller Kriminalomsorgens sentrale forvaltning av eget tiltak omgjøre et vedtak til skade for domfelte eller innsatte dersom hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser tilsier det. Med offentlige interesser menes for eksempel at vedtaket skal være lovlig og at det følger de retningslinjer som er trukket opp gjennom lov og forskrifter samt praktiseres på en rimelig måte uten for store lokale variasjoner. Det kan og foreligge offentlige interesser i tilfeller der vedtak er fattet på grunnlag av feilaktige forutsetninger, slik at avgjørelsen ville ha blitt en annen dersom de korrekte faktiske forhold hadde vært kjent; særlig i tilfeller der nye opplysninger tilsier at sviktfaren ved gjennomføring av et vedtak er en annen enn først antatt. Offentlige interesser skal ved avgjørelsen vurderes opp mot partens interesse i å opprettholde vedtaket. Eventuell omgjøring etter de bestemmelser som er omtalt i dette avsnitt må skje innenfor de frister som er angitt i forvaltningsloven § 35, 3.ledd.

Omgjøring til skade for domfelte eller innsatte kan ellers skje dersom det er tatt gyldig forbehold om dette. Dette gjelder vedtak som beror på en skjønnsmessig vurdering av om en søknad skal innvilges eller tillatelse gis. Det kan ikke tas forbehold dersom vedtaket gjelder et gode eller en tillatelse som domfelte eller innsatte har rettskrav på. Et eventuelt forbehold må være saklig begrunnet og stå i forhold til det kriminalomsorgen ønsker å oppnå med å omgjøre vedtaket. Det kan for eksempel tas forbehold om at et vedtak om å innvilge permisjon omgjøres dersom innsatte i tiden mellom vedtaket og permisjonen bryter regler for ro, orden og disiplin i fengselet. I saker hvor det treffes vedtak lang tid før vedtaket skal gjennomføres, bør det alltid tas forbehold.

Omgjøringsvedtak er enkeltvedtak og følger ovennevnte saksbehandlingsregler, herunder om klage, jfr. punkt 5 foran.

7. SAKSKOSTNADER

Forvaltningsloven § 36 (sakskostnader):

Når et vedtak blir endret til gunst for en part, skal han tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, med mindre endringen skyldes partens eget forhold eller forhold utenfor partens og forvaltningens kontroll, eller andre særlige forhold taler mot det.

I sak som vesentlig er en tvist mellom parter, kan den part som har satt fram krav om endring av et vedtak, men ikke har fått medhold i spørsmål av noen betydning, pålegges å betale den annen part helt eller delvis de særlige sakskostnader som kravet har ført med seg. Det skal legges vekt på om vedkommende hadde fyldestgjørende grunn til å kreve endring av vedtaket, om det er rimelig ut fra sakens art og motpartens forhold å pålegge kostnadsansvar.

Spørsmålet om en part skal få dekning for sakskostnader, avgjøres av klageinstansen, men av underinstansen dersom underinstansen har truffet nytt vedtak i saken. Det organ som treffer avgjørelsen, er ansvarlig for at det offentliges utgifter etter første ledd blir dekket, men har kostnadsansvaret sitt grunnlag i mangel ved vedtaket eller saksforberedelsen, kan fastsettes at ansvaret helt eller delvis skal ligge hos det eller de avgjøringsorganer som var ansvarlig for mangelen. Kravet må settes fram senest 3 uker etter at melding om det nye vedtak er kommet fram til vedkommende, dog gjelder § 29 fjerde ledd samt §§ 30-32 tilsvarende. Avgjørelsen kan påklages etter reglene i dette kapittel om ikke annet er fastsatt av Kongen. For særskilte saksområder kan Kongen fastsette klageregler som utfyller eller avviker fra disse regler, herunder om klage når avgjørelsen er tatt av kommunestyreorgan som nevnt i § 28 annet ledd. Sakskostnader som er tilkjent en part etter reglene i annet ledd, kan tvangsinnføres etter reglene for dommer.

Dersom vedtaket er blitt endret, skal parten gjøres merksam på retten til å kreve dekning for sakskostnader, med mindre det er usannsynlig at han har hatt vesentlige sakskostnader eller det må antas at han eller hans fullmektig kjenner retten. Dersom det i andre tilfelle finnes rimelig at spørsmålet om dekning for sakskostnader blir vurdert, bør parten gis nødvendig vegledning.

Retningslinjer:

Dersom et vedtak endres til gunst for domfelte eller innsatte, skal vedkommende gjøres kjent med retten etter forvaltningsloven § 36 til å få dekket vesentlige sakskostnader.

Bare omkostninger som har vært nødvendige for å få endret vedtaket kan kreves dekket. Dersom årsaken til at vedtaket opprinnelig hadde et annet innhold skyldes domfelte eller innsatte eller forhold utenfor vedkommendes eller kriminalomsorgens kontroll, kan omkostningene ikke kreves dekket. Det samme gjelder dersom andre særlige forhold taler mot at omkostningene dekkes.

Orientering om retten til dekning av saksomkostninger kan utelates dersom det er usannsynlig at domfelte eller innsatte har hatt vesentlige sakskostnader, eller det må antas at vedkommende eller fullmektigen kjenner denne retten.

8. VIRKNINGEN AV FEIL I SAKSBEHANDLINGEN

Forvaltningsloven § 41 (virkningen av feil ved behandlingsmåten):

Er reglene om behandlingsmåten i denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven ikke overholdt ved behandlingen av en sak som gjelder enkeltvedtak, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold.

Retningslinjer:

Er saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven eller straffegjennomføringsloven ikke overholdt ved behandlingen av en sak som gjelder enkeltvedtak vedrørende en domfelt eller innsatt, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold. Dersom det er en rimelig mulighet for at feilen har virket bestemmende for vedtakets innhold, anses normalt vedtaket ugyldig. I vurderingen bør det sees hen til feilens karakter, sakens art og om vedtaket er til gunst for domfelte eller innsatte.

Når et vedtak som er beheftet med saksbehandlingsfeil i vedtaksorganet undergis klagebehandling, kan feilen avhjelpes av klageorganet.

Ugyldig vedtak undergis ny behandling.

9. TAUSHETSPLIKT

Forvaltningsloven § 13 (taushetsplikt):

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. Kongen kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoner opplysninger som nevnt i punktumet foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt om vilkårene for å gi slike opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Forvaltningsloven § 13 a (begrensninger i taushetsplikten når det ikke er behov for beskyttelse):

Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for:

- 1. at opplysninger gjøres kjent for dem som de direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker,
- 2. at opplysningene brukes når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte, og
- 3. at opplysningene brukes når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, for eksempel når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder.

Forvaltningsloven § 13 b (begrensninger i taushetsplikten ut fra private eller offentlige interesser):

Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for:

- 1. at opplysningene i en sak gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter,
- 2. at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
- 3. at opplysningene er tilgjengelig for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk ved vegledning i andre saker,
- 4. at opplysningene brukes for statistisk bearbeiding, utrednings- og planleggingsoppgaver, eller i forbindelse med revisjon eller annen form for kontroll med forvaltningen,
- 5. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningssgrunnlag,
- 6. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger (jfr. også nr. 5) om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver, og
- 7. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Part eller partsrepresentant som blir gjort kjent med opplysninger etter første ledd nr. 1, kan bare bruke opplysningene i den utstrekning det er nødvendig for å vareta partens tarv i saken. Forvaltningsorganet skal gjøre ham merksam på dette. Likeledes kan forvaltningsorganet pålegge taushetsplikt når vitner o.l. får opplysninger undergitt taushetsplikt i forbindelse med at de uttaler seg til organet. Overtreding av taushetsplikt etter dette ledd kan straffes etter straffelovens § 121, dersom vedkommende er gjort merksam på at overtreding kan få slik følge.

Forvaltningsloven § 13 c (informasjon om taushetsplikt, oppbevaring av opplysninger undergitt taushetsplikt):

Vedkommende forvaltningsorgan skal sørge for at taushetsplikten blir kjent for dem den gjelder, og kan kreve skriftlig erklæring om at de kjenner og vil respektere reglene. Dokumenter og annet materiale som inneholder opplysninger undergitt taushetsplikt, skal forvaltningsorganet oppbevare på betryggende måte.

Kongen kan gi nærmere regler om oppbevaring av dokumenter og annet materiale som er undergitt taushetsplikt, om tilintetgjøring av dokumenter eller materiale og om bortfall av taushetsplikt etter en viss tid. Taushetsplikten bortfaller etter 60 år når ikke annet er bestemt i medhold av foregående punktum.

Lov om gjennomføring av straff §7, bokstav h:

Enhver som gjør tjeneste i kriminalomsorgen, har taushetsplikt om det vedkommende i tjenesten får vite om sikkerhetsmessige forhold i fengslene.

Lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav i:

Taushetsplikt er ikke til hinder for at kriminalomsorgen gir opplysninger til den fornærmede i straffesak som nevnt i § 36 tredje ledd og § 42 syvende ledd.

Retningslinjer:

Dette punktet omhandler forholdet mellom forvaltningsloven og lov om gjennomføring av straff § 7, bokstav h og i, som representerer unntak fra forvaltningslovens taushetspliktsbestemmelser. Reglene i straffegjennomføringsloven § 7, bokstav h og i, går foran forvaltningsloven.

Forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt gjelder samtlige personer som utfører tjenester i kriminalomsorgen uavhengig av ansettelsesforhold, herunder personer som leilighetsvis utfører tjenester for et organ innen kriminalomsorgen uten å være ansatt i kriminalomsorgen.

I tillegg til den taushetsplikt som forvaltningsloven pålegger alle tilsatte i kriminalomsorgen, gjelder taushetsplikten i straffegjennomføringsloven § 7, bokstav h. Det betyr at alle tilsatte har taushetsplikt om forhold i fengslene som kan ha betydning for sikkerheten.

Imidlertid har straffegjennomføringsloven § 7, bokstav i, et unntak fra den generelle taushetsplikten etter forvaltningsloven. Det betyr at tilsatte i kriminalomsorgen har adgang til å varsle fornærmede i straffesaken når innsatte får permisjon, straffeavbrudd eller blir løslatt.

For øvrig vises det til egne bestemmelser om taushetsplikt for tilsatte i kriminalomsorgen.

Merknader:

nlf, kis 120101